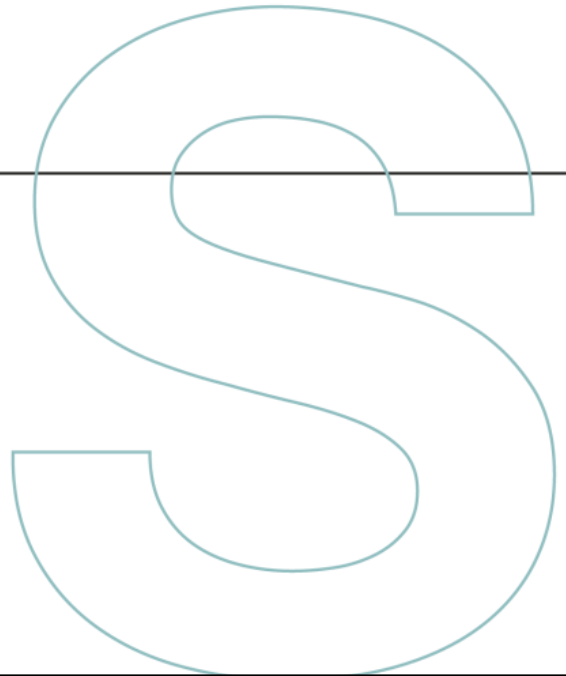

Jongeren en politie vanuit Kinderrechtenperspectief

Inge Schoevaerts

Inge Schoevaerts, klachtenbehandelaar van het Kinderrechtencommissariaat, gaf een lezing waarbij ze het klachtenbeeld schetste en aanbevelingen gaf om extra aandacht voor jongeren te vertalen in het politiebeleid.

Jongeren en politie

Spreeken op een studiedag over 'jongeren en politie' voor politie leidt vaak tot boeiende discussies maar soms ook ongemakken of weerstand. Het is geen evidentie om een rechtendiscours van minderjarigen binnen te brengen als onderwerp. Maar ik merk veranderingen. Als ik vergelijk met de periode dat ik de eerste keren ging spreken op studiedagen voor politiemensen- waar er vaak argwanend en kritisch werd gereageerd op dit thema-merk ik dat het politieveld meer open staat voor de rechten en rechtspositie van minderjarigen. Ik besef dat het voor politie niet altijd evident is om met minderjarigen om te gaan, alsook omgekeerd. En toch. Het Kinderrechtenverdrag is er. Het geeft ons een bril, een referentiekader over hoe we minderjarigen moeten bejegenen. Minderjarigen hebben rechten en het is onze verantwoordelijkheid om deze rechten ten volle te respecteren. Het feit dat het om minderjarigen gaat, daagt ons net uit om het goed te doen.

Meldingen Klachtenlijn

Laat me starten met een greep uit de meldingen van de Klachtenlijn:

Mijn zoon van 12 jaar stond aan het station op de bus te wachten om naar school te gaan. De politie hield er een drugsrazzia. Alle jongeren werden aan de kant gezet en onderzocht. Mijn zoon was in paniek. Hij is hoog sensitief. Gedurende een half uur werden de jongeren onderzocht. Uiteindelijk mocht hij verder gaan omdat ze bij hem niets vonden. Hij is nu erg onder de indruk en niet gerust als hij bus moet nemen. Hij is nu

ontzettend bang van de politie door de negatieve ervaring. Kan de politie dit doen? Moeten ze ons niet inlichten? Hoe kunnen we zijn negatieve ervaring terug ombuigen?

Ouders en jongeren weten niet wat de bevoegdheden van politie zijn, wat kan en niet kan. De idee leeft, terecht, dat politie niet zomaar elke burger kan ophouden en doorzoeken. Bij een negatieve ervaring blijven jongeren lang met dit gevoel rondlopen. Ze hebben geen kanalen om dit terug te koppelen of om hierover een gesprek te doen.

Wij zijn een koepel van een jeugdbeweging en hebben vragen rond een situatie van een lokale jeugdbeweging. Tijdens het zomerkamp deed zich een incident voor in de groep van 14-jarigen waarbij er kinderen slachtoffer waren. De ouders dienden klacht in en er volgde een politieel onderzoek. Jongeren die getuigen waren werden nu telefonisch verhoord door de politie. Ouders melden aan leiding dat dit ingrijpend was voor de jongeren. Is dit een wettelijke procedure? Waar kunnen we dit aanklagen? Met wie kunnen we hierover in overleg gaan?

Politie opereert op vele terreinen en treedt via verschillende kanalen de levensdomeinen van kinderen en jongeren binnen. Ook hier zien we dat het politieoptreden heel wat vragen oproept. Een telefonische bevraging kan dan misschien wel het snelste gaan, maar voor kinderen en jongeren is dit angstaanjagend. Telefonische verhoren zijn ook bij ons een praktijk die ongekend is. Maar gaat het dan wel om een verhoor? Of zoals de politie zei: gewoon een gesprek? Wat is dan het verschil tussen een gesprek, een verhoor of zelfs een interview?

Een jongen van 14 jaar werd geboeid vanuit de gesloten jeugdinrichting naar de begrafenis van zijn vader gebracht. Onder begeleiding van 4 agenten moest hij op de laatste rij gaan zitten. Hij mocht niet bij zijn zus en broer gaan staan tijdens de begroeting. Hij kon amper met zijn boeien aan de kist van zijn vader. Hij kon niemand omhelzen. Hij snikte hartverscheurend en was compleet ontredderd. Wij zijn verontwaardigd, gechoqueerd en kwaad dat dit kon gebeuren. De jongen was zeer aangedaan door het overlijden van zijn vader en had geen enkele intentie om iets verkeerd te doen tijdens de begrafenis. Hij was ook helemaal niet agressief of opstandig. Integendeel, hij was ontzettend verdrietig. De jongen vindt dat hij onterecht behandeld is en voelt zich gekleineerd. Hij kan het de politie niet vergeven dat hij zo behandeld werd.

In deze case bijvoorbeeld zijn we gebotst op een starre houding bij politie zelf. De enige verantwoording die werd gegeven was: 'wij hebben de taak om een gevaarsituatie in te schatten'. Verdere dialoog hierover was moeilijk. Toch verwacht het Kinderrechtencommissariaat dat de politie reflecteert naar aanleiding van zulke cases.

Ons CLB werd gecontacteerd door een school SO. De politie staat op school om een jongere te verhoren. Ze hebben geen bevel mee. Het is niet duidelijk of het in de hoedanigheid van dader, slachtoffer of getuige is. De jongere vraagt dat een vertrouwenspersoon van de school bij het verhoor aanwezig is. De politie doet moeilijk. Mogen wij een jongere bijstaan? Moet de school de jongere meegeven aan de politie? Wie licht de ouders in? De school weet niet goed wat kan en niet kan en wil de leerling correct informeren en bijstaan.

De politie heeft een aantal vuilniszakken opgeruimd die gedumpt waren langs de boskant. Bij het doorzoeken van de vuilniszakken vonden ze een brief met de naam van een CLB medewerker. Nu wil de politie de naam van de ouders weten zodat ze het adres kunnen opzoeken en een PV voor

sluikstorten kunnen opmaken. Als we dit doen is het vertrouwen van de ouders in ons CLB weg. Hoe moeten we dit aanpakken? We hebben onze koepel al gecontacteerd maar die weten het niet.

Hier raken we aan het thema politie en onderwijs. Omdat de meeste jongeren op school verblijven, is het soms makkelijk voor de politie om jongeren daar op te halen voor verhoor. We begrijpen dat het soms niet anders kan, bijvoorbeeld als een jongere mogelijks slachtoffer is van geweld of verwaarlozing door de ouders. Maar we vragen wel om steeds goed te overwegen of het ophalen aan de school een noodzaak is. Als het gebeurt, is het des te belangrijker om met de school een goede communicatie op te zetten. Scholen zijn het (gelukkig) niet gewoon om politie over de vloer te krijgen. Net daarom moeten we hiermee zorgzaam omgaan alsook met deze jongeren zelf.

Onderwijs en politie vraagt in het algemeen aandacht. Door een omzendbrief – de zogenaamde PLP 41 – is er een samenwerking mogelijk gemaakt tussen politie en onderwijs. Het oorspronkelijke opzet was een samenwerking rond preventie en sensibilisering op school op poten te zetten. Denk maar aan de verkeerslessen of de politie die komt praten over drugs. De omzendbrief voorziet ook dat er binnen het korps één vast aanspreekpunt moet komen. Dit bevordert een constructieve samenwerking tussen beide partners. Maar wat stellen we vast? Deze vorm van samenwerking kent ook misbruiken. Denk maar aan de scholen die de politie vraagt om regelmatig drugsrazzia's te houden opdat men daarna aan zichzelf een label zou kunnen toekennen als drugsvrije school en om de leerlingen die drugs op zak hebben te kunnen uitsluiten. Dit zijn evoluties waar we kritisch moeten naar blijven kijken. Ieder van ons draagt de verantwoordelijkheid om binnen de eigen bevoegdheid aandacht te hebben voor bepaalde problemen.

Opdracht en bevoegdheden van de Klachtenlijn

Dit is slechts een greep uit de meldingen. Op de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat ontvangen we jaarlijks meldingen over optreden van en door politie. Klachten worden zowel door minderjarigen aangemeld als door volwassenen. Ook de politie zelf vraagt ons om advies en informatie. De vragen en meldingen zijn uiteenlopend. Het gaat over onrechtmatige handelingen, geweld, intimidatie en gebrekkige communicatie. Minderjarigen komen met politie in aanmerking als dader, slachtoffer of getuige. Zij vinden geen toegankelijke informatie over hun rechten bij politieoptreden. De Klachtenlijn verleent grotendeels advies en informatie over wat kan en niet kan, welke (beperkte) regelgeving er bestaat en wat toelaatbaar is. Daarnaast ondersteunt het minderjarigen om zelf klacht in te dienen bij de bevoegde diensten en volgt het de klachtenbehandeling op. Maar hier ontstaan vaak al de eerste problemen want wat is de eerstelijnsklachtendienst? Er is een mix van de diensten intern toezicht, de zone-chef als klachtenbehandelaar, het comité P, de AIG, ...

Ruimere advieswerk van het Kinderrechtencommissariaat

Daarnaast heeft het Kinderrechtencommissariaat de opdracht om structurele signalen te capteren en hierrond beleidswerk te verrichten zodat de rechtspositie van minderjarigen versterkt wordt. Beleidswerk naar de bevoegde overheden alsook naar de rechtstreekse partners op het terrein. Een voorbeeld hiervan is ons advies van 2012 dat we samen met de Délégué général aux droits de l'enfant (DGDE) hebben opgesteld 'Jongeren en politie: meer toenadering tot elkaar'. In dit advies sommen we een aantal aanbevelingen op waar ik zo dadelijk op terug kom. Deze aanbevelingen werden voorgesteld aan het College voor procureurs-generaal, aan de Vaste

Commissie Lokale politie en de commissaris-generaal Catherine De Bolle. Allen reageerden ze op de aanbevelingen. De dialoog werd opgestart en zal ook in de toekomst een belangrijk item blijven ter verdere opvolging.

Het expertisenetwerk Jeugdbescherming van het College van procureurs-generaal startte een werkgroep op die juridische oplossingen formuleert voor situaties waarin politiemensen in contact komen met kinderen en jongeren. Voorbeelden: kan of moet een minderjarige instemmen met een huiszoeking? Wanneer kan een jongere geboeid worden? Het is positief dat deze vragen verzameld worden en dat ze een antwoord krijgen. Een antwoord dat trouwens hetzelfde is voor het hele land. Ook op lokaal vlak liggen er heel wat mogelijkheden. Burgemeesters lijken ons inzien een belangrijke taak te kunnen opnemen om de politiewerking te verbeteren en bij te sturen waar nodig. Het lokaal beleid kan ook zelf initiatieven nemen voor meer toenadering tussen politie en minderjarigen. Na de middag zullen we hiervan enkele voorbeelden krijgen uit de praktijk.

Advies 'Jongeren en politie: aanbevelingen voor meer toenadering': Kinderrechtencommissariaat- DGDE

Samen met de DGDE stelden we een werkgroep samen met verschillende professionals uit de sector om het thema jongeren en politie verder uit te diepen aan de hand van hun praktijkervaringen. Ook de eigen ombudsmeldingen werden geanalyseerd. Al deze informatie werd verwerkt tot een nota met aanbevelingen.

Vaststellingen bij de start van het advies: Literatuurstudie

We zijn gaan grasduinen in de onderzoeken, maar we stoten op een groot struikelblok. Er bestaat zeker onderzoek over dit thema maar vaak is het enkel een weergave van de visie en ervaringen van minderjarigen over het politioneel optreden. Een grootschalig Belgisch onderzoek bestaat niet. Bovendien zijn er weinig gegevens beschikbaar over hoe politiemensen de relatie met jongeren bekijken, aanvoelen, beleven en over de moeilijkheden die zij op het terrein ondervinden.

Uit de literatuurstudie over de verhouding minderjarigen en politie, de gesprekstafels met de praktijkwerkers en de eigen ombudscases, kunnen we een aantal overwegingen maken en conclusies trekken:

- Er blijven veralgemeningen en clichés bestaan; zowel bij jongeren als bij de politie. Beide partijen hebben de gewoonte zich ongenueanceerd uit te laten over elkaar en de realiteit in clichés te zien. De relatie tussen jongeren en politie wordt soms gekenmerkt door een min of meer latente spanning. De relatie is gebaseerd op een negatief beeld dat beide partijen over elkaar hebben, waarbij elke partij haar houding spontaan rechtvaardigt als een reactie op de houding van de andere partij. Dit gevoel leeft nog meer bij interventies in bepaalde wijken, waar de angst dat situaties uit de hand gaan lopen sterk aanwezig is. Doortastende interventies geven jongeren nog meer het gevoel dat ze door bepaalde politieagenten extra worden aangepakt.
- Een 2e conclusie is dat solidariteit een belangrijke rol speelt in het politiewerk. Dit is zeker positief want loyaliteit en vertrouwen in elkaar is essentieel voor goed politiewerk. Maar we moeten waakzaam zijn voor de mogelijke negatieve keerzijde. Het kan leiden tot manipulatief gedrag en het toedekken van gewelddadig gedrag of overschrijdend optreden en handelen van collega's.
- Een derde conclusie gaat over de visie van jongeren zelf. Jongeren zien de politie als een instituut dat als belangrijkste taak heeft hen in de gaten te houden, te controleren en te vervolgen, veeleer dan hen ook te

beschermen. Jongeren klagen bepaalde methodes aan zoals vernederingen, beledigingen en slagen. De belangrijkste methode dat ze bekritisieren zijn de gerichte en herhaaldelijke identiteitscontroles zonder dat er sprake is van een strafbaar feit. Deze op het eerste zicht banale controles dreigen een bron van spanning en opstandigheid te worden.

De muur van onbegrip tussen jongeren en politie die er soms is, bestaat uit verschillende bouwstenen. Zo is er de onwetendheid van beide kanten. Soms ook de racistische houding van bepaalde politiemensen alsook het feit dat jongeren soms schermen met beschuldigingen naar politie toe in de hoop bepaalde straffen te ontlopen of uit het vizier te blijven.

Aanbevelingen

Onze aanbevelingen zijn opgesteld op drie niveaus: op socio-economisch en op institutioneel vlak; aanbevelingen ten aanzien van politionele overheden en aanbevelingen ten aanzien van de minister van Justitie en de gerechtelijke autoriteiten.

Hieronder een selectie: de 7 werken

1. Informatie naar professionals en jongeren

Verspreiden van toegankelijke basisinformatie over de rechten van minderjarigen als ze in contact komen met politie. Wat mag men verwachten? Wat niet? En dit in een toegankelijke, begrijpbare taal. De rol en het functioneren van politie mag geen gesloten wereld zijn. Ook dient er duidelijke info te bestaan over hoe men klacht kan indienen bij onwettig optreden. Deze info is zowel beschikbaar voor minderjarigen als professionals die jongeren kunnen ondersteunen.

- Voorbeeld: Folder DCI Nederland: 'Op het politiebureau en jonger dan 18 jaar? Wegwijzer over je rechten en plichten'
- En folder van de Kinderrechtswinkel: 't Zitemzo: minderjarigen en politie.

2. Aandacht in opleiding

We pleiten voor een permanente gerichte opleiding voor alle politiemensen met betrekking tot jongeren. We denken hierbij aan vorming rond kinderrechten, jeugdrecht, psychologie van kinderen en jongeren en communicatie naar kinderen en jongeren.

3. Specialisatie binnen het korps

We vragen om verdere ondersteuning van aparte jeugdbrigades of sociale politie of diensten gezin binnen de korpsen alsook een oprichting voor waar deze nog niet bestaan.

4. Goed functionerende klachtenbehandeling

Het registreren van klachten die worden ingediend door minderjarigen dient systematisch te gebeuren alsook het voorwerp van de klacht. Hierdoor kan de situatie geobjectiveerd worden op het niveau van de gerechtelijke statistieken. We vragen ook om een degelijke afhandeling en niet zoals we vaak vaststellen de eindconclusie: 'we hebben uw klacht bevestigd en de betrokken politieagent beweert het tegendeel. Hiermee sluiten we uw klacht af'.

5. Duidelijke regels en richtlijnen

Er bestaat op het terrein nog heel wat onduidelijkheid over fouilleren, handboeien, opsluiten van minderjarigen (de modaliteiten). We vragen dat er voor heel het land regels en richtlijnen komen die rekening houden met de rechten van minderjarigen. Zo vermijden we willekeur en een sterke afhankelijkheid van minderjarigen ten aanzien van een individuele politieagent.

6. Ontwikkeling goede praktijken

We vragen naar een ontwikkeling van een expertise- en netwerkoverleg waaraan ook minderjarigen deelnemen dat info en goede praktijken verzamelt, uitwisselt en coördineert met betrekking tot de relatie van jongeren en politie. Dit kan leiden tot het opzetten van een toegankelijke databank waar de politie zelf goede praktijken en kennis kan terugvinden over de omgang met minderjarigen.

7. Uitklaren relatie politie en/op school

Een intense samenwerking tussen politie en school vraagt extra waakzaamheid. Zoals ik reeds eerder heb aangehaald zijn hier gevaren aan verbonden. Elkeen heeft zijn bevoegdheid en mandaat. Het is belangrijk deze functies te scheiden. Onderwijs moet onderwijs blijven en politie heeft zijn eigen taak en rol te vervullen. Er zijn al scholen en koepels aan de slag gegaan om dit thema meer op punt te stellen.

Conclusie

In vogelvlucht heb ik jullie meegenomen doorheen onze visie op de relatie politie en jongeren, vertrekkende vanuit de rechten van minderjarigen en het klachtenbeeld. Verdere aanbevelingen kunnen jullie nalezen in het advies dat beschikbaar is op de website. Ik heb er een zevental uitgepikt.

Maar laat me afsluiten met een invalshoek dat niet vertrekt vanuit problemen. Dat er moeilijkheden zijn in de relatie tussen politie en jongeren, is duidelijk. Dat moeten we blijven benoemen, erkennen en het moet een uitdaging zijn om te zoeken naar oplossingen. Maar in plaats van te focussen op problemen, kunnen we ook vertrekken vanuit de gelijkenissen. Zijn politie en jongeren dan zo verschillend? Kijken we bijvoorbeeld naar leeftijd, dan stellen we vast dat hier niet steeds veel verschil op zit. Zeker bij de interventieploegen is het niet ondenkbaar dat er een klein leeftijdsverschil aanwezig is. Doorgaans hebben ze dan ook dezelfde interesses, dezelfde levensfase. Beiden hebben ook een sterk groepsgevoel: ze zijn solidair aan de groep, komen voor elkaar op en steunen elkaar. En tot slot, beiden ervaren soms eenzelfde gevoel van onrechtvaardigheid en niet respectvol behandeld te worden. Vertrekken vanuit de gelijkenissen kan leiden tot een ander soort dialoog. Een andere oplossing om op lokaal vlak te zoeken naar meer toenadering.

Inge Schoevaerts
Kinderrechtencommissariaat